

SPECIALSTATSANDELEN FÖR HÄLSOVETENSKAP- LIG FORSKNING

Med revisionen har klarlagts funktionsdugligheten för det för hälsovetenskaplig forskning avsedda specialstatsandelssystemet. I systemet, som härrör från år 1956, är det fråga om ersättning ur statsmedel för kostnader som orsakas av hälsovetenskaplig forskning som bedrivs på universitetsnivå. Berättigade till ersättningar är enligt lagen om specialiserad sjukvård samkommuner för ett sjukvårdsdistrikt vilka upprätthåller universitetssjukhus samt kommuner vilka upprätthåller en verksamhetsenhet inom hälsovården, samkommuner och statliga sinnessjukhus samt med förordning föreskrivna övriga verksamhetsenheter inom hälsovården. För styrningen av systemet svarar social- och hälsovårdsministeriet. I budgeten för år 2005 anvisades för hälsovetenskaplig forskning 40 747 000 euro.

Specialstatsandelssystemet för hälsovetenskaplig forskning har utretts av ett flertal arbetsgrupper och utredningsmän. I utredningarna har observerats brister i anknytning till styrningen av ersättningen och uppföljningen av dess användning. Den information som inhämtats för att utveckla systemet har emellertid just inte utnyttjats i det beslutsfattande som gäller systemet.

Huvudfrågan vid revisionen har varit huruvida specialstatsandelssystemet för hälsovetenskaplig forskning fungerar så, att det svarar mot den målsättning som uppställts i lagen om specialiserad sjukvård. I fråga om styrningen av systemet har klarlagts hur social- och hälsovårdsministeriets verksamhet har inverkat på hur de för systemet uppställda målsättningarna har uppnåtts och hur verksamhetens resultat har utvärderats.

Enligt revisionsverkets åsikt finns det inte anledning till att ifrågasätta systemets utgångspunkter. Vid revisionen observerades emellertid, att systemet alltjämt saknar en strategi som skulle styra verksamheten och som alla parter skulle ha tillägnat sig. Inte heller har målsättningar upp-

ställt för verksamheten. Förutsättningarna för ett fungerande system försvagas också av att det existerar två parallellt tillämpade tolkningar av ändamålet med specialandelssystemet. I praktiken tolkar de för ersättningen ansvariga myndigheterna och dess mottagare systemet både som ett system för ersättning av de kostnader som orsakas av forskningen, och som en forskningsfinansiering av stipendiekaraktär vars användning man inte vill att skall styras. Styrningens ringa omfattning verkar att ha lett till bl.a. att mottagarna av specialstatsandel använder ersättningen i stor utsträckning så som de själva önskar. Ersättningen används inte heller alltid på det sätt som bestämmelserna förutsätter, vilket kommer till uttryck särskilt som att mycket litet forskning hänför sig till hälsoervicesystemet.

Specialstatsandelens nivå har på senare år väckt mycken diskussion. Ersättningens mottagare samt de arbetsgrupper som har satt sig in i saken har upprepade gånger påpekat att forskningsverksamhetens volym har ökat kraftigt under de senaste tio åren samtidigt som priset på den publikationspöng som används som grund för ersättningen har sjunkit.

För att säkerställa en så riktig nivå som möjligt för ersättningen borde det ministerium som styr verksamheten regelbundet klargöra kostnaderna för den hälsovetenskapliga forskningen. I praktiken har så inte skett. Förutom EVO-arbetsgruppen som lämnade sitt betänkande år 1995 har de kostnader som forskningen orsakar sjukhusen utvärderats av Stakes åren 1996 och 2004. Social- och hälsovårdsministeriet har inte heller ansett det behövligt att närmare definiera hurdana kostnader som kunde ersättas med specialstatsandelen.

På basis av revisionen är det centrala problemet angående ersättningens nivå det, att kostnaderna för hälsovetenskaplig forskning på alla håll tas som givna. Volymen eller målsättningarna för den forskning som ersätts med specialstatsandelen kan exempelvis inte härledas ur den nationella hälsopolitiken. Med andra ord står inte den ersatta hälsovetenskapliga forskningens volym och kvalitet och å andra sidan ersättningens nivå i ett klart definierat och motiverat förhållande till varandra. På basis av revisionen eller några som helst officiella data är det också omöjligt att dra slutsatser om hur kännedomen om hur kostnaderna för social-

och hälsovårdsministeriets hälsovetenskapliga forskning har utvecklats inverkar på beslutsfattandet angående specialstatsandelen.

Systemets genomskinlighet och funktionsduglighet försvagas dessutom av brister i social- och hälsovårdsministeriets uppföljning av hur ersättningen används. På basis av revisionen har social- och hälsovårdsministeriet alltjämt inte till sitt förfogande jämförbara data om forskningens specialstatsandel, vilka kunde möjliggöra en systematisk och tillförlitlig utvärdering av verksamhetens resultat. Att utvärdera verksamhetens resultat har också närmast blivit en uppgift för de arbetsgrupper som har dryftat hur systemet kunde utvecklas.

Enligt revisionsverkets åsikt borde systemet styras mera målinriktat och planmässigt än för närvarande. Av den myndighet som styr verksamheten borde också förutsättas en mera systematisk och noggrann uppföljning än för närvarande av hur ersättningen används. På basis av revisionen har revisionsverket till social- och hälsovårdsministeriet ställt ett flertal förslag om hur systemet borde utvecklas.